

Motion till riksdagen 2005/06:Ub293

av **Birgitta Sellén och Håkan Larsson (c)**

Digitalt vetenskapligt bibliotek

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att utreda möjligheten att starta ett digitalt vetenskapligt bibliotek i Sverige, med tillgång för alla.

Kunskapsnation

Om Sverige skall vara bland de främsta "kunskapsnationerna" bör svenska staten bättre samordna inköp, drift och tillhandahållandet av de avgiftsbelagda elektroniska informationsresurserna. Sverige behöver ett gemensamt nationellt digitalt vetenskapligt bibliotek! Kunskap är makt, en gammal klyscha värd att upprepas. Effektiv tillgång på information och kunskap ger också möjlighet att utvecklingsmässigt ligga i fronten inom olika samhällsområden och marknader. 98 procent av all kunskap produceras utanför Sverige. Förvisso är Sverige en relativt sett stor nation när det gäller forskning och utveckling men det mesta av all nyutveckling av kunskap sker ändå utanför våra gränser. Med modern teknik och utvecklad pedagogik inom närings- och utbildningssektorn kan vi svenskar bli världsbäst när det gäller att snabbt kunna importera, omsätta, produktifiera och kapitalisera den enorma produktion av ny kunskap som idag sker över världen. Vi svenskar har bilden av oss själva att snabbt kunna ta till oss ny kunskap och teknik, men också att vi ligger långt fram i forskningsfronten. Kanske är det så, men vi kan skaffa oss en ännu bättre position genom att brett inom samhället och företagandet använda de digitala informations- och kunskapsresurser som idag finns tillgängliga via Internet och World Wide Webb (www).

Fel! Okänt namn på

Kunskap för extra konkurrenskraft

Sedan några år började forskarvärlden i stor skala använda de digitala, elektroniska informationsresurser i form av databaser, elektroniska tidskrifter och böcker, som oftast mot avgift finns att tillgå över Internet. Forskare kan idag med några minuters arbete framför datorn (på jobbet, hemma eller i sommarstugan) ta fram det mesta av det som är känt inom ett specifikt vetenskapsområde. Det går också att läsa vetenskapliga artiklar innan de gått i det traditionella papperstrycket genom en förhandstitt på nätet. I den mån vi i Sverige inte själva tar fram vetenskapliga resultat och genom patent försöker ge Sverige en avkastning på insatt forskningskapital kan vi åtminstone snabbare än andra försöka omsätta forskningsresultat producerade av andra länder. Själva bidrar vi med ungefär 2 procent av den kunskap som behövs för att utveckla nya produkter och tjänster. Genom att ge en effektiv och bred nationell tillgång till världens forskningsresultat kan vi starkt bidra till att ge Sverige den extra konkurrenskraft vi så väl behöver.

Ojämlig informationstillgång och brist på informationskompetens

Tyvärr är det dock så att inte ens inom det svenska utbildnings- och forskarsamhället har vi idag en likvärdig tillgång på dessa resurser av digitala vetenskapliga litteraturreсурser. Trots att högskolesektorn totalt sätter av ungefär 100 miljoner kronor om året på detta sprids huvuddelen av informationen separat med olika tillgång för lärare och studenter. I landets läns- och folkbibliotek kan man inte komma åt denna fantastiska mängd forskningsinformation som finns. Framförallt på grund av att de digitala resurserna ännu är relativt okända, licensreglernas utformning och kostnader men framförallt beroende på en allmänt spridd brist på ”informationskompetens”.

Forskarsamhället tvingas köpa tillbaka sina egna resultat

Idag är tillgången till världens forskningsresultat i praktiken begränsad till lärare och studenter inom högskolevärlden och till tjänstemän inom delar av den offentliga förvaltningen och inom större företag. Den enskilde medborgaren, skattebetalaren, kan idag inte enkelt och kostnadsfritt ta del av de forskningsresultat de via skattsedelns 10-tals miljarder årligen investerat i svensk offentligt finansierad forskning. Till och med forskarna själva har svårt att få tillgång och rättigheter till sina egna forskningsresultat då dessa normalt övertas av de stora internationella förlagen som ger ut flertalet forskningsjournaler. Forskarsamhället och därmed ytterst skattebetalarna tvingas idag oftast

”köpa tillbaka” sina egna resultat genom dyra prenumerationer på vetenskapliga tidskrifter. En motkraft mot detta har förvisso startat där forskarna bl.a. startar webbaserade tidskrifter som förläggs direkt vid universiteten med fri tillgång för alla. Över världen kan man nu se en utveckling med allt färre tidskrifter i pappersformat och med licensvillkor för de elektroniska tidskrifterna som utesluter att allmänheten kan ta del av forskningsresultaten. Den digitala klyftan ökar därmed och utestänger på kommersiella grunder stora delar av världens befolkning från vårt gemensamma vetenskapligt förankrade kunnande, också i länder som USA och Sverige.

Bättre forskningsanknytning möjlig

Den nya tekniken och pedagogiken ger helt nya och bättre möjligheter till t.ex. en ökad användning av forskningen i den reguljära utbildningen. I den svenska högskolelagen (9 §) stadgas det bland annat att en student skall kunna läsa, förstå och kommunicera forskningsresultat inom det egna fördjupningsområdet. Inom det område som utbildningen avser skall studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Bibliotekens framtida roll

I utvecklingen av allt mer flexibel, IT-stödd utbildning, t.ex. inom ramen för nätuniversitetet kommer biblioteken, bibliotekarierna och frågan om informationskompetens och litteraturförsörjning tydligt i fokus. Folkbibliotekens roll övergår i praktiken allt mer till att stötta studerande av olika slag, inte minst på högskolenivå. Biblioteken utgör allt mer strategiska resurser i det moderna informations- och utbildningssamhället. Den nationella kultur-, närings-, social- och utbildningspolitiken bör bättre formulera och samordna sina intressen. Den vertikala samordningen mellan forskningsbiblioteken och de nationella, regionala och kommunala biblioteken behöver ytterligare stärkas för att stötta studerande i det i framtiden allt mer flexibla, ofta arbetslivsintegrerade lärandet. Låt oss därför stärka vår position som ledande kunskapsnation genom att nu genast bygga ett gemensamt nationellt, digitalt, vetenskapligt bibliotek med fri tillgång för alla svenskar, unga som gamla innanför som utanför akademien, i företag och offentlig sektor. Låt svenska folket bli världsbäst på att nyttiggöra all världens vetenskap, nu tillgänglig bara några tangenttryckningar bort!

I det amerikanska medicinska forskningsrådet, NIH, kräver man numera att all forskning som betalas med deras anslag skall publiceras på ett sätt så att

Fel! Okänt namn på

den är fritt tillgänglig. Detta är en fråga som är ”het” i amerikanska kongressen och även i brittiska underhuset. Hittills har svenska politiker nästan inte reagerat alls och därför är det hög tid att frågan lyfts upp på agendan och vi anser därför att regeringen bör utreda möjligheten att starta ett digitalt vetenskapligt bibliotek i Sverige, med tillgång för alla.

Stockholm den 29 september 2005

Birgitta Sellén (c)

Håkan Larsson (c)